ECLI:LV:AT:2017:1206.11354006211.1.L

Lieta Nr. 11354006211
SKK-507/2017
Krimināllietu departaments

Latvijas Republikas Augstākā tiesa
LĒMUMS
Rīgā 2017.gada 6.decembrī

Augstākā tiesa šādā sastāvā:
tiesnese Inguna Radzeviča,
tiesnesis Pēteris Dzalbe,
tiesnese Anita Nusberga

izskatīja rakstveida procesā krimināllietu sakarā ar apsūdzētā /pers. B/ aizstāves V. Brakšas kasācijas sūdzību par Rīgas apgabaltiesas 2017.gada 12.aprīļa spriedumu.

Aprakstošā daļa

[1] Ar Rīgas rajona tiesas 2015.gada 5.marta spriedumu
[1.1] /pers. B/, personas kods /personas kods/,
atzīts par vainīgu Krimināllikuma 130.panta otrajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā un sodīts ar brīvības atņemšanu uz 4 mēnešiem.
Saskaņā ar Krimināllikuma 55.pantu /pers. B/ notiesāts nosacīti ar pārbaudes laiku uz 6 mēnešiem.
Drošības līdzeklis apsūdzētajam /pers. B/ nav piemērots.

[1.2] /pers. D/, personas kods /personas kods/,
atzīts par vainīgu Krimināllikuma 130.panta otrajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā un sodīts ar brīvības atņemšanu uz 5 mēnešiem.
Saskaņā ar Krimināllikuma 55.pantu /pers. D/ notiesāts nosacīti ar pārbaudes laiku uz 1 gadu.
Drošības līdzeklis apsūdzētajam /pers. D/ nav piemērots.

[2] Ar Rīgas rajona tiesas 2015.gada 5.marta spriedumu /pers. B/ atzīts par vainīgu un sodīts pēc Krimināllikuma 130.panta otrās daļas par tīšu vieglu miesas bojājumu nodarīšanu.

[3] Ar Rīgas rajona tiesas 2015.gada 5.marta spriedumu /pers. D/ atzīts par vainīgu un sodīts pēc Krimināllikuma 130.panta otrās daļas par tīšu vieglu miesas bojājumu nodarīšanu.

[4] Ar Rīgas apgabaltiesas 2017.gada 12.aprīļa spriedumu, iztiesājot lietu apelācijas kārtībā sakarā ar apsūdzētā /pers. B/ aizstāves V. Brakšas un apsūdzētā /pers. D/ apelācijas sūdzībām, Rīgas rajona tiesas 2015.gada 5.marta spriedums atcelts daļā par 383,83 *euro* piedziņu no /pers. B/ valsts labā par zvērinātu advokātu sniegto juridisko palīdzību pirmās instances tiesā.
/pers. B/ atbrīvots no izdevumiem 383,83 *euro* apmērā par zvērināta advokāta sniegto juridisko palīdzību pirmās instances tiesā.
Izdevumus 383,83 *euro* apmērā par zvērināta advokāta sniegto juridisko palīdzību pirmās instances tiesā nospriests segt no valsts līdzekļiem.
No /pers. D/ valsts labā piedzīti 457,18 *euro* par zvērinātu advokātu sniegto juridisko palīdzību tiesā, nosakot termiņu šā nolēmuma labprātīgai izpildei 30 dienas no lēmuma spēkā stāšanās dienas.
Pārējā daļā pirmās instances tiesas spriedums atstāts negrozīts.

[5] Par Rīgas apgabaltiesas 2017.gada 12.aprīļa spriedumu apsūdzētā /pers. B/ aizstāve V. Brakša iesniegusi kasācijas sūdzību, kurā lūdz atcelt tiesas spriedumu un kriminālprocesu daļā par /pers. B/ atzīšanu par vainīgu Krimināllikuma 130.panta otrajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā izbeigt.
Savu lūgumu aizstāve pamatojusi ar šādiem argumentiem.
[5.1] Aizstāvībai nebija iespējams nopratināt cietušo /pers. F/ par apstākļiem, kuriem ir būtiska nozīme lietas taisnīgā izspriešanā, tostarp par miesas bojājumu gūšanas apstākļiem, jo cietušais uz tiesas sēdēm abu zemāko instanču tiesās neieradās. Ievērojot to, ka tieši cietušā liecībām ir būtiska nozīme apsūdzēto vainīguma pakāpes konstatēšanā, apelācijas instances tiesai, ievērojot Augstākās tiesas 2014.gada 16.decembra lēmumā lietā Nr. SKK-582/2014 paustās atziņas, bija jāizvērtē, vai cietušā, kuru apsūdzētajiem nebija iespējams iztaujāt, pirmstiesas kriminālprocesa laikā sniegtās liecības nav atzīstamas par būtisku pierādījumu, kas var izšķirt lietas iznākumu, un vai tādā gadījumā apsūdzēto vainīguma pamatošana ar šādām cietušā liecībām nepārkāpj apsūdzētā tiesības uz aizstāvību tādā mērā, kas nav savienojams ar Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas

6.pantā ietvertajām garantijām.

[5.2] Apelācijas instances tiesa, iztiesājot lietu, nav ievērojusi Kriminālprocesa likuma 469.panta otro daļu, kas noteic, ka gadījumā, ja cietušais nav ieradies uz tiesas sēdi, krimināllietu iztiesā bez viņa klātbūtnes, izņemot gadījumus, kad tiesa atzīst, ka cietušā piedalīšanās krimināllietas iztiesāšanā ir obligāta vai cietušais attaisnojoša iemesla dēļ lūdzis tiesas sēdi atlikt. Apelācijas instances tiesa 2017.gada 27.februāra tiesas sēdē nolēma, ka cietušā piedalīšanās krimināllietas iztiesāšanā ir obligāta, taču jau nākamajā tiesas sēdē 2017.gada 12.aprīlī izskatīja lietu bez cietušā piedalīšanās. Šāda apelācijas instances tiesas rīcība ir pretrunā ar Kriminālprocesa likuma 15.pantā noteiktajām personas tiesībām uz lietas izskatīšanu taisnīgā, objektīvā un neatkarīgā tiesā, turklāt tādējādi tika pārkāptas Kriminālprocesa likuma 20.pantā noteiktās personas tiesības uz aizstāvību.

Motīvu daļa

[6] Augstākā tiesa atzīst, ka Rīgas apgabaltiesas 2017.gada 12.aprīļa spriedums atceļams un lieta ir nosūtāma jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Augstākā tiesa atzīst, ka apelācijas instances tiesa, pamatojot savus atzinumus par apsūdzēto /pers. B/ un /pers. D/ vainīgumu ar cietušā /pers. F/ pirmstiesas kriminālprocesa laikā sniegtajām liecībām, pārkāpusi Kriminālprocesa likuma 15.pantā noteiktās personas tiesības uz taisnīgu tiesu un 20.pantā noteiktās tiesības uz aizstāvību, kuru saturs atklāts arī Eiropas Cilvēktiesību tiesas nolēmumos.

[6.1] Eiropas Cilvēktiesību tiesa savos nolēmumos vairākkārt norādījusi, ka Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 6.panta trešās daļas d) apakšpunkts paredz principu, ka pirms apsūdzētā notiesāšanas visi pierādījumi pret viņu parasti jāuzrāda viņa klātbūtnē publiskā tiesas sēdē. Vienlaikus pirmstiesas izmeklēšanas gaitā iegūto liecību izmantošana par pierādījumiem kā tāda nav pretrunā ar 6.panta trešās daļas d) apakšpunktu pie nosacījuma, ka tiek ievērotas aizstāvības intereses. Parasti šīs intereses pieprasa, lai apsūdzētajam būtu dotas adekvātas un atbilstošas iespējas apšaubīt un nopratināt apsūdzības liecinieku viņa liecību sniegšanas laikā vai arī vēlākā tiesvedības posmā (*sk. Eiropas Cilvēktiesību tiesas 1991.gada 26.aprīļa sprieduma lietā Asch pret Austriju 27.rindkopu, 2006.gada 16.novembra nolēmuma lietā Klimentyev pret Krieviju 124.rindkopu*). Gadījumā, ja nopratināt lieciniekus ir neiespējami tāpēc, ka viņus nav iespējams atrast, atbildīgajām iestādēm, tostarp tiesai, ir jāpieliek saprātīgas pūles, lai nodrošinātu šo liecinieku klātbūtni (*sk. Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2003.gada 13.novembra sprieduma lietā Rachdad pret Franciju 25.rindkopu, 2006.gada 8.jūnija sprieduma lietā Bonev pret Bulgāriju 43.rindkopu)*.

Tādējādi viena no prasībām, kas izriet no iepriekšminētā vispārējā principa, ir tā, ka gadījumā, ja liecinieks uz tiesas sēdi nav ieradies, jāpastāv pamatotam liecinieka neierašanās iemeslam.

[6.2] No lietas materiāliem redzams, ka pirmās instances tiesa vairākkārt sūtījusi cietušajam /pers. F/ pavēstes uz dažādām adresēm, tostarp uz e-pasta adresi, un vairākkārt piemērojusi viņam piespiedu atvešanu, taču cietušais uz tiesu nav ieradies, bet viņa piespiedu atvešanu nav bijis iespējams īstenot, jo nevienā no norādītajām adresēm cietušais nebija sastopams (*1.sējuma 139., 156., 169., 173., 193.a, 204., 212., 220., 223., 227., 236., 261., 266.* un *278.lapa*). Paziņojumus par ierašanos uz tiesas sēdēm 2013.gada 2.jūlijā un 2014.gada 24.septembrī cietušais /pers. F/ bija saņēmis personīgi, jo telefoniski informējis tiesu, ka uz šīm tiesas sēdēm ieradīsies, taču uz tiesu nav ieradies un par savas neierašanās iemesliem tiesai nav ziņojis (*1.sējuma 214., 219. un 280.lapa*). Par neierašanos uz tiesas sēdi bez attaisnojoša iemesla cietušajam /pers. F/ uzlikta piespiedu nauda 100 *euro* apmērā, taču arī pēc šīs procesuālās sankcijas piemērošanas cietušais uz tiesu nav ieradies (*1.sējuma 275.-276.lapa*). Turklāt lietas iztiesāšanas laikā tiesa nosūtījusi pieprasījumu Valsts probācijas dienestam organizēt izlīgumu ar starpnieka palīdzību starp apsūdzētajiem /pers. B/ un /pers. D/ un cietušo /pers. F/, taču izlīguma organizēšana izbeigta sakarā ar to, ka cietušais /pers. F/ uz tālruņa zvaniem un nosūtīto uzaicinājumu ierasties dienesta struktūrvienībā nav reaģējis un 15 darbdienu laikā pēc minētā uzaicinājuma nosūtīšanas nav apliecinājis savu dalību izlīgumā (*1.sējuma 219., 231. un 233.lapa*).

Ievērojot minēto, pirmās instances tiesa, pamatojoties uz Kriminālprocesa likuma 501.panta 4.punktu, nolasījusi cietušā /pers. F/ pirmstiesas kriminālprocesā sniegtās liecības (*2.sējuma 10.lapa*).

[6.3] No lietas materiāliem redzams, ka arī apelācijas instances tiesa pēc apsūdzētā /pers. B/ aizstāves un apsūdzētā /pers. D/ apelācijas sūdzībās izteiktā lūguma nodrošināt cietušā /pers. F/ klātbūtni lietas izskatīšanā vairākkārt sūtījusi cietušajam pavēstes, tostarp ar policijas starpniecību, un vairākkārt piemērojusi piespiedu atvešanu, taču cietušais uz tiesu nav ieradies, bet viņa piespiedu atvešanu nav bijis iespējams īstenot, jo norādītajā adresē cietušais nebija sastopams (*2.sējuma 78., 86.-87., 94.-95., 100., 101., 119., 126., 138., 142., 146*). Sazinoties ar cietušo /pers. F/ telefoniski 2016.gada 23.maijā, /pers. F/ informējis tiesu, ka par šajā dienā noteikto tiesas sēdi uzzinājis tikai dažas stundas pirms tiesas sēdes, tādēļ ierasties uz tiesu nevarēs (*2.sējuma 102.lapa*). Lietas materiāliem pievienots paziņojums ar cietušā /pers. F/ parakstu par tiesas pavēstes saņemšanu uz 2016.gada 2.novembri, taču uz minēto tiesas sēdi cietušais neieradās, pirms tiesas sēdes telefoniski informējot tiesu par veselības problēmām un apsolot iesniegt darbnespējas lapu (*2.sējuma 111., 112.lapa*). Par neierašanos uz tiesas sēdi bez attaisnojoša iemesla cietušajam /pers. F/ uzlikta piespiedu nauda 100 *euro* apmērā, taču arī pēc šīs procesuālās sankcijas piemērošanas cietušais uz tiesu nav ieradies (*2.sējuma 124.-125.lapa*).

Ievērojot minēto, apelācijas instances tiesa atzina, ka ir izsmēlusi visas procesuālās iespējas, lai nodrošinātu cietušā /pers. F/ ierašanos tiesā, un nolēma turpināt lietas iztiesāšanu bez cietušā /pers. F/ (*2.sējuma 146.lapa*).

[6.4] Augstākā tiesa atzīst, ka abu zemāko instanču tiesas ir izdarījušas visu, ko no tām saprātīgi varēja sagaidīt, lai nodrošinātu cietušā /pers. F/ ierašanos uz tiesas sēdi, taču tas nav izdevies, tādēļ tiesa saskaņā ar Kriminālprocesa likuma normām pamatoti nolasījusi cietušā pirmstiesas kriminālprocesa laikā sniegtās liecības.

[6.5] Vienlaikus Eiropas Cilvēktiesību tiesa, interpretējot Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 6.panta trešās daļas d) apakšpunktu, savos nolēmumos vairākkārt norādījusi arī uz to, ka minētā tiesību norma var būt pārkāpta ne tikai tajā gadījumā, ja netiek minēti pamatoti iemesli liecinieka neiztaujāšanai, bet arī tajā gadījumā, ja notiesāšana tiek balstīta tikai vai izšķiroši mērā uz apgalvojumiem, ko izteikusi persona, kuru apsūdzētajam nav bijis iespējams iztaujāt, pat ja procesa virzītājs ir izdarījis visu, ko no tā saprātīgi varēja sagaidīt, lai nodrošinātu šādas personas ierašanos (*sk. Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2011.gada 15.decembra sprieduma lietā Al-Khawaja un Tahery pret Apvienoto Karalisti 120.punktu, 2012.gada 2.oktobra sprieduma lietā Mitkus pret Latviju 101.punktu*).

Tādējādi otra prasība, kas izriet no vispārīgā principa par apsūdzētā tiesībām uz visu pret viņu iegūto pierādījumu uzrādīšanu viņa klātbūtnē tiesas sēdē, ir tā, ka tiesai jāizvērtē, vai to personu, kuras apsūdzētajam nav bijis iespējams iztaujāt, pirmstiesas kriminālprocesa laikā sniegtās liecības nav atzīstamas par būtisku pierādījumu, kas var izšķirt lietas iznākumu un vai tādā gadījumā apsūdzētā vainīguma pamatošana ar šādām personas liecībām nepārkāpj apsūdzētā tiesības uz aizstāvību tādā apmērā, kas nav savienojams ar Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 6.pantā ietvertajām garantijām.

[6.6] Apelācijas instances tiesa atzinusi, ka cietušā /pers. F/ liecības apstiprinās ar citiem lietā iegūtajiem pierādījumiem. Vienlaikus apelācijas instances tiesa, ievērojot pārējo lietā iegūto pierādījumu saturu, nav izvērtējusi cietušā liecību nozīmīgumu apsūdzēto /pers. B/ un /pers. D/ vainīguma pierādīšanā un nav norādījusi savu viedokli par to, vai šīs liecības nav atzīstamas par izšķirošo viņu vainīguma pierādījumu.

Augstākā tiesa atzīst, ka apelācijas instances tiesa, pamatojot savus atzinumus par apsūdzēto /pers. B/ un /pers. D/ vainīgumu ar cietušā /pers. F/

liecībām, neizvērtējot minētos apstākļus, pārkāpusi Kriminālprocesa likuma 15.un 20.pantā paredzētās apsūdzētā tiesības uz aizstāvību un taisnīgu tiesu.

Minētā iemesla dēļ apelācijas instances tiesas spriedums atceļams un lieta nosūtāma jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

[7] Augstākā tiesa uzskata, ka apelācijas instances tiesa, atzīstot cietušā /pers. F/ piedalīšanos krimināllietas iztiesāšanā par obligātu, bet, iztiesājot lietu bez cietušā klātbūtnes, nav pārkāpusi Kriminālprocesa likuma 469.panta otro daļu, kas noteic, ka gadījumā, ja cietušais nav ieradies uz tiesas sēdi, krimināllietu iztiesā bez viņa klātbūtnes, izņemot gadījumus, kad tiesa atzīst, ka cietušā piedalīšanās krimināllietas iztiesāšanā ir obligāta vai cietušais attaisnojoša iemesla dēļ lūdzis tiesas sēdi atlikt. Minētajā tiesību normā ietvertais tiesas atzinums par to, ka cietušā piedalīšanās krimināllietas iztiesāšanā ir obligāta, nenozīmē, ka tiesai jebkurā gadījumā jāiztiesā lieta cietušā klātbūtnē. Arī pēc šāda atzinuma tiesa var iztiesāt lietu bez cietušā piedalīšanās, ja cietušā klātbūtni nav iespējams nodrošināt, piemēram, ja cietušais miris vai arī ja tiesa ir izdarījusi visu, ko no tās saprātīgi varēja sagaidīt, lai nodrošinātu cietušā piedalīšanos tiesas sēdē, taču tas nav izdevies.

No lietas materiāliem redzams, ka apelācijas instances tiesa ar 2015.gada 26.maija lēmumu par lietas pieņemšanu iztiesāšanai apelācijas kārtībā mutvārdu procesā ir apmierinājusi apsūdzētā /pers. B/ aizstāves un apsūdzētā /pers. D/ apelācijas sūdzībās izteikto lūgumu par cietušā /pers. F/ aicināšanu uz tiesas sēdi un turpmāk gandrīz divu gadu garumā veikusi dažādus procesuālus pasākumus, lai nodrošinātu cietušā piedalīšanos tiesas sēdē, taču tas nav izdevies, tādēļ tiesa, atzīstot, ka visas procesuālās iespējas nodrošināt cietušā piedalīšanos tiesas sēdē ir izsmeltas, pamatoti izlēmusi iztiesāt lietu bez cietušā klātbūtnes.

[8] Vienlaikus Augstākā tiesa, pamatojoties uz Kriminālprocesa likuma 584.panta otro daļu, atzīst par nepieciešamu pārsniegt apsūdzētā /pers. B/ aizstāves kasācijas sūdzībā izteikto prasību apjomu, jo konstatē tādu Kriminālprocesa likuma 575.panta trešās daļas pārkāpumu, kas nav norādīts sūdzībā.

[8.1] Krimināllikuma 130.pantā 2010.gada 21.oktobra likuma redakcijā, kas bija spēkā inkriminētā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas laikā, nebija paredzēta kvalificējošā pazīme – noziedzīgā nodarījuma izdarīšana personu grupā. Tas nozīmē, ka personai, kura izdara šo noziedzīgo nodarījumu, jāveic visas tās darbības, ar kurām tiek realizēts minētā noziedzīgā nodarījuma sastāvs. /pers. B/ un /pers. D/ ir apsūdzēti par to, ka viņi Krimināllikuma 130.pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma objektīvo pusi īstenojuši ar kopīgām darbībām. Ievērojot minēto, apelācijas instances tiesa nav izvērtējusi, vai apsūdzēto darbībās ir viņiem inkriminētā noziedzīgā nodarījuma sastāvs.

[8.2] Tādējādi apelācijas instances tiesa pieļāvusi Kriminālprocesa likuma 511.panta otrās daļas, 512.panta pirmās daļas un 564.panta ceturtās daļas pārkāpumus. Minētie pārkāpumi atzīstami par Kriminālprocesa likuma būtiskiem pārkāpumiem šā likuma 575.panta trešās daļas izpratnē, kuru dēļ apelācijas instances tiesas nolēmums atceļams un lieta nosūtāma jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

[9] No lietas materiāliem redzams, ka drošības līdzeklis apsūdzētajiem /pers. B/ un /pers. D/ lietā nav piemērots. Augstākā tiesa atzīst, ka drošības līdzekļa piemērošanai apsūdzētajiem šajā kriminālprocesa stadijā nav tiesiska pamata.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Kriminālprocesa likuma 585. un 587.pantu, Augstākā tiesa

nolēma:

atcelt Rīgas apgabaltiesas 2017.gada 12.aprīļa spriedumu pilnībā un nosūtīt lietu jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Lēmums nav pārsūdzams.

Tiesnese I. Radzeviča

Tiesnesis P. Dzalbe

Tiesnese A. Nusberga